

**Dr. Bozóky Dezső, a haditengerészet geográfus-polihisztor-fotós
katonaorvosa**

Pogányné Dr. Rózsa Gabriella (PhD)

*Magyar Honvédség Egészségügyi Központ Tudományos Könyvtár
prg1971.05.29@gmail.com*

Absztrakt

1957-ben, 65 éve halt meg dr. Bozóky Dezső, az Osztrák-Magyar Monarchia közös hadseregének sorhajóorvosa, aki szolgálatteljesítése során két évig távol-keleti tengereken hajózott, és utazásai során számos fényképet készített, illetve vásárolt a meglátogatott területeken. Fotóit és megfigyeléseit számos publikációban tette közkinccsé, fénykép- és tárgyi gyűjteményét a Hopp Ferenc Múzeumra hagyta. Műveit számos tudományterület tekinti mindmáig alapvető forrásként az érintett országok, régiók viszonylatában.

Kulcsszavak

művelődéstörténet – katonaorvos – XX. század első fele

**Dezső Bózóky MD the geographer-polyhistor-photographer military doctor
of the Austro-Hungarian Navy**

Abstract

In 1957, 65 years ago, dr. Dezső Bozóky, a naval physician of the Joint Army of the Austro-Hungarian Monarchy, died, serving in the Far East for two years, and during his voyages he took and bought many photographs in the areas he visited. He made his photographs and observations public in several publications, and left his collection of photographs and objects to the Ferenc Hopp Museum. His works are still considered by many disciplines to be fundamental sources in relation to the countries and regions concerned.

Keywords

cultural history – medical officer – first half of the 20. century

Az „év-fordulók” egyrészt betartható vagy betarthatatlan, betartani kívánt vagy eleve feledésre ítélt fogadalmak tételének időszaka, de egy új esztendő beköszönte a felkészülés, az előre látás és a tervezés apropója is lehet, egy szakfolyóirat életében pedig az illető

(esetleg érintkező) szakterület jeles jubileumainak számbavételét is magával hozhatja. Az aktualitás pedig némi sürgető noszogatás lehet a tárgyat kereső, örömmel felfedező emberi kíváncsiság, a kutatókedv számára.

Idén 65 éve, 1957-ben halt meg dr. Bozóky Dezső, a közös hadsereg sorhajóorvosa, aki katonatorvosi praxisa mellett utazóként, fotósként és múzeumi mecénásként is beírta nevét a magyar tudomány- és művelődéstörténetbe.

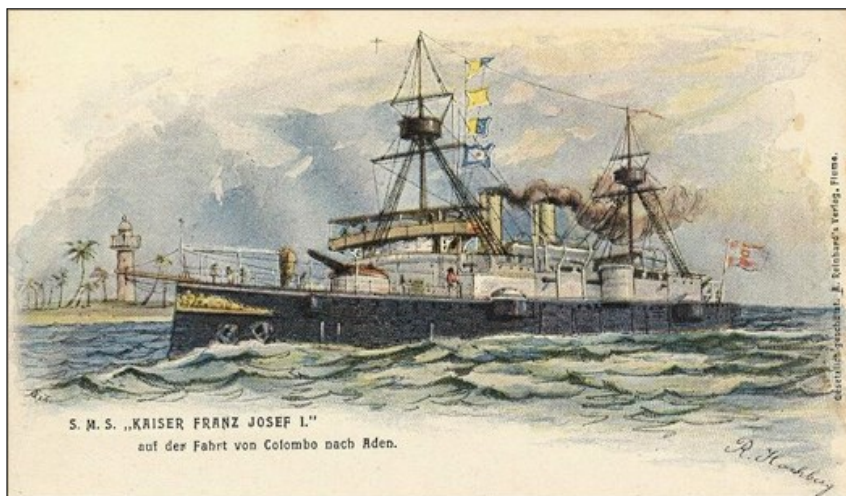
A katona-léthez mindenkor szükségszerűen tartozott hozzá a személy, vagy akár az ország, a nemzet tudós közössége számára is ismeretlen helyekre, földrészekre való utazás; vagyis a hadiutazás – legyen akár csak egy-egy ország garnizonjai közötti vezénylésről szó – új ismeretekkel gyarapította a geográfiai, néprajzi és egyéb tudáskincset. Háború idején pedig magától értetődően kerültek földrajzi érdeklődésüktől függetlenül másik országokba, távoli földrészekre a katonák. De akadtak hadiutazóink között olyan szerencsések is, akik katonai, vagy katonatorvosi hivatásgyakorlásuk okán békeidőben jutottak el messzi tájakra és ebből következően maradt idejük, energiájuk személyes ismereteik gyarapítására, érdeklődésüknek, talentumaiknak megfelelően újonnan megszerzett tudásuk átadására, közvetítésére a hazai tudományos élet és a széles nyilvánosság számára. Eklatáns példa erre dr. Bozóky Dezső császári és királyi sorhajóorvos élete és színes tudományos tevékenysége. „Hadihajón beutazni a nagy világot, előkelő s úri dolog. A kiváltságos állás, melyet a hadihajók tisztikara az egész világon élvez, sok ajtót nyit meg előttünk, melyeken még a milliók fölött rendelkező turisták is hiába kopogtatnak, mivel még az ő mindenható aranyaik előtt sem nyílnak meg azok. Hány olyan helyen jártam s hány olyan körben fordultam meg e két esztendő [1908-1909] alatt, ahová mint egyszerű utas sohasem jutottam volna el” – olvasható Bozóky haditengerészeti doktor útinaplójában.[1]

Pilismaróti Bozóky Dezső 1871. szeptember 6-án született Nagyváradon, orvosi tanulmányait Budapesten végezte[2], 1894. szeptember 22-én avatták általános orvosdoktorrá[3]; katonatorvosi pályafutása 1895. április 1-jével kezdődött, akkor került a császári és királyi közös hadsereg budapesti 16. számú helyőrségi kórházába segédorvos-helyettesi szolgálatra.[4] (Érdemes megjegyezni, hogy a mai Honvédkórházról van szó, amely 2021-ben szép ünnepi tudományos üléssel emlékezett meg 240 éves fennállásáról. Bozóky azonban még nem a mai Róbert Károly körúti telephely régi épületeiben gyógyított, 1899 előtt a pesti Garnisonsspital Nr. 16. még a Külső Üllői úti kampusz fa barakkjaiban volt elhelyezve.) 1895. október 1-jétől ugyanitt tartalékos katonatorvosként tevékenykedett[5], és innen helyezték át 1902. december 31-ei hatállyal a nagyváradai 4. sz. honvéd gyalogezredhez[6], 1904. február 27-ével pedig a cs. és kir. Haditengerészet állományába, így a horvátországi Pula katonai kórházába került.[7] Egyéves ideiglenes szolgálata után, 1905-ben valóságos korvett-orvosi rangot kapott[8], utóbb fregattorvosként, majd sorhajóorvosként szolgált egészen 1912-ig[9] – és ezekben az években nyílt lehetősége keleti és távol-keleti utazásaira a Zenta, illetve a Taurus hadihajókon. (Utóbbi érdekessége, hogy korábban, még 1889-ben ezen szolgált zászlósként Horthy Miklós, aki 1908-1909-ben a hajó kapitánya volt.[10])

[11]

A katonaeorvos Bozóky keleti szolgálata során „jutott el 1905-ben Görögországba és az Oszmán Birodalomba ... megfordult Isztambulban, Bursában és számos kis-ázsiai városban. 1908-1909 között Kína, Korea, Japán partjainál két éven át járta a kelet-ázsiai vizeket.”[12] Ekkor a Szigetvár, a Leopard és a Kaiser Franz Joseph I nevű cirkálók orvosa volt.

[13]

A XX. század első évtizedében „az Osztrák-Magyar Monarchia haditengerészetének távoli tájakra tett útjai a nagyhatalmi érdekek érvényesítésén túl” és a konkrét külpolitikai célkitűzések megvalósítása mellett jelentős tudományos hozadékkal is jártak. Ezek az „expedíciók” illeszkedtek a korszakot jellemző, a Kelet iránt megnyilvánuló érdeklődéshez, az azokban részt vevők (a katonaeorvosok közül Bozóky mellett Gáspár Ferenc és Kepes Gyula) hazatérve az általuk látottakat, tapasztaltakat a tudós közösség és a széles nyilvánosság számára is hozzáférhetővé tették.[14] Ezen utazások békés és a távoli országok megismerésére is módot adó voltát bizonyítja, hogy törökországi tartózkodása során dr. Bozóky Dezső korvetorvos török császári kitüntetésekben is részesült, először a Medjidjé-rend 4. osztályát[15], később pedig az Osmanjé-rend 4. osztályát nyerte el.[16]

Ám a nagy keleti utazások – ahogyan később látható lesz – más irányba is terelték figyelmét, így 1913-ban véglegesen leszerelt[17], 1912-től azonban a Rimamurány-Salgótarjáni Acélművek kórházának volt orvosa, majd Nagyváradra visszatérve magánpraxist folytatott.[18] A Budapesti Hírlap az 1912. év végén hozta Pilismaróti Bozóky Dezső dr. sorhajóorvos és Jelentsik Margit Nagyváradon tartott eljegyzésének hírét[19], hitve se 1937-ben hunyt el.[20]

Mindazonáltal Bozóky doktort a Nagy Háború alatt nyugállományú orvosként ismét a Haditengerészet kötelékében találjuk[21], 1916. november 1-jével tengerészeti törzsorvosi címet és jelleget kapott.[22] Az 1916-os és 1918-as rangsorolások szerint ekkor nagyvárad-i illetőségű volt.[23] 1919. január 1-jével helyezték vissza nyugállományba[24], a Magyar Királyi Honvédség által elvégzett igazolási eljárása során 1924-ben igazolták.[25] A két világháború között Budapesten élt és újra civil orvosként tevékenykedett, a Magyarország tisztii cím és névtára 1927 és 1929 közötti kötetei a Magyar Királyi Belügyminisztérium Folyamrendészeti Alosztályának tanácsnok orvosaként jegyzik.[26] Ezt követően már főhivatású gyógyító működéséről nem maradtak fenn adatok, a II. világháború alatt már csak kora miatt sem szolgált. A rendelkezéseimre álló források alapján 1957 márciusában[27] halt meg.

„Bozóky korának olvasott, tájékozott, politikai és gazdasági viszonyokat nyomon követő alakja, akit átlagon felüli szépérzéke és művészet iránti érdeklődése emel hajóorvosi minőségéből a századelő neves utazó-gyűjtői közé.” – olvasható az utókor értékelése e szer-teágazó érdeklődési körről, tudáskincsről és életműről.[28]

A Prémontrei Kanonok-rend Nagyvárad-i Katolikus Főgymnásiumának az 1886/1887-es tanévéről szóló értesítőjében közölt adatok szerint Bozóky Dezső VI. osztályos tanuló 1886. november 14-én egyik alapító tagja és tisztségviselője volt a »Stolze-Fenyvessy-féle gyorsíró-önképzőkör«-nek, amely azzal a céllal jött létre, hogy „azon főgymnásiumi tanulók ugyanis, kik a Stolze-Fenyvessy-féle gyorsírási rendszert a múlt években már elsajátították ... magokat tökéletesítsék, a szükséges kézbeli ügyességet megszerezzék és úgy erkölcsi, mint anyagi támogatással a megnevezett rendszernek minél nagyobb tért hódítsanak”. [29] De neve rendszeresen szerepel még a Segélyegyletben, az Önképzőkörben aktív diákok és a könyvtárat vagy a természetrajzi szertárat gyarapító donátorok között is.[30] Érdeemes megjegyezni, hogy Bozóky felnőtt korában is gyakran adományozott karitatív szervezeteknek, segélypénztáraknak.

Szépen ívelő és mozgalmas orvosi karrierje 1894-ben kezdődött meg; az orvoskari tanártestület 1894. november 27-ei ülésén hozott döntést arról, hogy egy év időtartamra a kórszövettani intézetben kapjon díjtalan gyakornoki stallumot[31], 1895. október 1-jétől ugyanilyen minőségben az első belgyógyászati tanszéken is tevékenykedett.[32] Az 1896 márciusában tartott tisztiorvosi vizsgán 33 társával együtt nyert képesítést, ekkor a budapesti Állami Bakteriológiai Intézet alorvosa volt[33]; 1896 végén pedig a Budapesti Királyi Orvosegyesület rendes tagjai közé emelte őt.[34] (Katona)orvosi publikációs tevékenysége Gulyás Pál adatközlésében egyetlen közlemény a Zeitschrift für Tuberculos-éban[35], orvosi működése során tehát az orvostudomány gyakorlati művelésére fókuszált. Sorhajóorvosi szolgálatának sikerességét 1909-ben rendeletileg ismerte el a Haditengerészet[36], a Nagy

Háború alatti érdemeiért pedig 1916-ban a koronás arany érdemkereszt a vitézségi érem szalagján kitüntetés birtokosa lett.[37]

Mindazonáltal hírnevet számára az 1907 és 1909 közötti, 26 hónapig tartó távol-keleti, kínai, koreai és japáni utazásáról beszámoló könyve, saját készítésű és vásárolt fényképekből álló monumentális kollekciója, előadásai, újságcikkei és geográfiai-etnográfiai-szociográfiai szakcikkei hoztak.

[38]

Bozókynak már utazásai idején, de utóbb még az 1920-as 1930-as években is jelentek meg a Távol-keletről szóló úti beszámolóit a Budapesti Hírlapban, a Haladásban, a Pesti Hírlapban, a Vasárnapi Újságban és az Új Időkben, és több tanulmánya, hosszabb közleménye olvasható a Földrajzi Közleményekben, a Turánban, de például a japán iskolákkal, gyermekneveléssel kapcsolatos írásait a neveléstörténeti szakirodalom ma is jegyzi.[39]

[40]

„Az egész magyar sajtó ... osztatlan meleg kritikával fogadta dr. Bozóky Dezső írásait”[41], mindezzel együtt könyvének megjelenése után került személye úgy a művelt közönség, mint a geográfusok érdeklődésének középpontjába. Az 1911-ben közreadott Két év Keletázsiban című kiadvány első kötete Kínáról és Koreáról szól, második része pedig Japánban szerzett ismereteiről, tapasztalatairól számol be. Az opuszról szóló egyik recenzió

Bozókyt a legendás Lafcadio Hearn-höz (1850-1904) hasonlítja, aki 1890-ben utazott Japánba, ahol tanár, majd a tokiói egyetem oktatója is volt. 1895-től Koizumi Yakumo néven íróként, fordítóként is a japán kultúra legfontosabb közvetítője volt a Nyugat felé.[42] „Lafcadio Hearn neve a költői lelkesedés mellett a mélyen érző és megértő, a nép pszikéjét föltáró író nevét jelenti.” – áll a második kötet könyvismertetésében – „Most egy magyar könyvvel gazdagodott meg ez a speciális irodalom, amely Japán címerét, a fölkelő napot tekintő emblémájának és ezt a magyar könyvet haditengerészetünknek irodalmi tollú sorhajó-orvosa, Bozóky Dezső írta. ... Tulajdonképpen Japánról szóló úti jegyzetek gyűjteménye ez a könyv, de ezek a jegyzetek többek, mint egyszerű följegyzések, aminőket felületes világjárók szoktak papírra vetni. Nekünk is, akik Lafcadio Hearn könyveit ösmerjük, újat tud mondani, aminek magyarázata az, hogy Bozóky őszinte impressziókról számol be és az egyéni benyomások, megfigyelések mindenkor érdekesek. Nem halmozza túl adatokkal stúdiumait, hanem csodálatosan fogékony szemét körbe járatja az ezer sziget titokzatos világán és ez a szem gyorsan, pontosan és hűen veszi föl a képeket, mint egy kifogástalan fotográfáló masina, hogy a képekbe azután színt, lelket és harmóniát lopjon belé írói vénája.”[43] Érdekes a Két év Keletázsiban egy kései recenziójának véleménye: „Bozóky tehát igazi japánbarát és ez a véleménye nem változott az utazása végére sem. Majdnem egyéves Japán tartózkodása alatt nagyon részletes képet rajzolt az országról. Olyan mélységben mutatja be a japánokat, szokásaikat, hagyományait, az ország értékeit és mindent, amit ott tapasztalt, mint senki előtte.”[44]

Ám Bozóky nem csupán valakihez való hasonlíthatósága okán jeles személyisége a japán-magyar kapcsolatoknak, hanem több aspektusból is a két nép együttműködését szorgalmazta és szolgálta.

Az 1910-es évektől kezdődően könyve Japán megismeréséhez járult hozzá a hazai szélesebb közönség körében, 1920 után pedig a magyarságot sújtó trianoni békediktátum elleni állásfoglalás érdekében használta fel személyes kapcsolatrendszerét. 1922 és 1931 között tartózkodott Magyarországon Imaoka Dzsúicsiró (1888-1973), aki európai körútja során csak pár hetet kívánt hazánkban tölteni, ám végül kilenc éven keresztül lett aktív tagja a magyar kulturális és gazdasági életnek, tartott számos előadást és jelentetett meg közleményeket a sajtóban, melyben hazánk iránti szeretetével együtt pozitív és negatív benyomásait is megfogalmazta. Az 1920-as években (állítólag) ő volt az egyetlen japán Budapesten, és a róla szóló 2006-os könyv ismertetése szerint „Az első Magyarországon híressé vált japán sem gésa, sem sportoló nem volt, hanem egy kutató”[45] – és a pontosság kedvéért mindenképpen ki kell emelnünk: egy időben a Tokiói Császári Egyetem könyvtárosa, és többek között Petőfi számos versének és Madáchtól Az ember tragédiája japán nyelvre fordítója.[46] Imaoka Dzsúicsiró jó kapcsolatot ápolt a korabeli magyar politikai és kulturális közélet nagyjával, maga Bozóky pedig, aki jól ismerte őt, a külföld előtt a magyarság képviselőjére kérte: „Imaoka-szan jól ismer most már bennünket s átérzi azt a nagy igazságatlanságot is, mely Trianonban bennünket sújtott, feledve azt, hogy mi ezer év óta a kultúra-ápolás teljesítői, és védői voltunk itt Európa közepén. Úgy érzem, hogy mikor a biztosan bekövetkező békés revízióra kerül sor, Imaokaszan felvilágosító közreműködése egészen a

mi oldalunkra fogja hozni a világ ítélőszékében tekintélyes helyet elfoglaló és döntő szóval bíró Dai-Nippont is.”[47]

És munkájának maradandó voltát igazolja az is, hogy negyedszázaddal a mű megjelenése után, 1935-ben a Magyar-Nippon Társaság és a Magyar Keleti Társaság közös rendezvényén dr. Mezey István, a Nippon Társaság ügyvezető alelnöke a hazai orientalisztika kiemelkedő alakjai között méltatta „dr. Bozóky Dezső volt tengerész-orvost, ki a Két év Kelet-Ázsiában című munkájában Ázsia igazi lelkét legelőször mutatta be”. [48]

[49]

Az idézett, illetve a számos további méltatás mellett fontos szerepet játszottak a „felolvasások”, melyek közül volt, amelyiket a könyv és az utazások során összegyűjtött képanyag prezentálásával az összetartó és egymást támogató testvérek egyike, dr. Bozóky Géza[50] jogakadémiai tanár tartott.[51] A kiadvány forgalmazásában a másik testvér Bozóky Kálmán dr. közalapítványi királyi jogügyi tanácsos segédkezett.[52]

Így az 1910-es évektől dr. Bozóky Dezső katonarost eredendő szakmai közösségének határait átlépve utazóként és földrajzi szakíróként jegyezte a tudományos világ. 1910-ben a rokonnépek tudományos megismerésére, illetve a velük való kulturális, társadalmi és gazdasági kapcsolatok kiépítésére, szorosabbra fűzésére életre hívott[53] és meglehetősen zártkörű és „csak korlátolt számban” gyarapodó „Turáni Társaság“ fogadta tagjai közé. „Az ambiciózus író kitüntetését ’Két év Kelet-Ázsiában’ című munkájáért kapta s annál is inkább örömmel értesülünk a kitüntetésről, mert fennt nevezett mű nagyban előre viszi a nemrég alakult ’Turáni Társaság’ nemes céljait, melynek elseje, hogy a társaság a magyar művészi és tudományos világnak is alkalmat akar nyújtani ezen világrész ujjaalkotásának nagy és nemes munkájában.”[54]

A Magyar Földrajzi Társaság 1929. január 31-ei választmányi ülésén szavazta meg Bozóky felvételét a rendes tagok sorába.[55] Bozóky ekkor már a Kelet-kutatás egyik központi figurájaként fungált, így joggal emelte ki a híradás az országos múzeumok és tudományos társaságok vezetői mellett az ő részvételét is a múzeumalapító Hopp Ferenc halálának 10. évfordulójára rendezett emlékünnepeken.[56] Tudományos kapcsolatrendszere úgyszintén összekapcsolódott az 1923-ban megalapított Magyar-Nippon Társasággal, ame-

lyet az első világháború után szibériai hadifogságot szenvedett magyarok szerveztek a japánok velük szemben tanúsított „testvéri viselkedése”[57] emlékére, valamint a két ország közötti kulturális kapcsolatok elmélyítésére, a magyar kultúra népszerűsítésére a Távol-Keleten.[58] A Magyar Nippon-Társaság rendezvényein a katonaoorvos-utazót a díszvendégek között említette a napisajtó[59], 1933-ban pedig, amikor József Ferenc királyi herceget választották a Társaság elnökévé, Bozóky Dezső az egyik alelnöke volt a szervezetnek.[60]

[61]

Bozóky Dezső orvosi és a geográfiai munkássága mellett, utóbbihoz szorosan kötődve még egy területen alkotott maradandót: utazásai során több ezer fényképet készített, melynek egy részét még életében adományozta a Kelet-ázsiai Művészeti Múzeumnak, kéziratos feljegyzéseinek és fotóinak másik részét pedig végrendeletben hagyományozta a közgyűjteménynek, vagyis nekünk, az érdeklődő utókornak. A Hopp Ferenc Kelet-ázsiai Művészeti Múzeum tulajdonában lévő hagyaték a tárgyi emlékek és a kéziratos források mellett sztereofotókból, üvegdiákból és albumba ragasztott képekből áll, melyeket jórészt saját maga is hívott elő még utazási idején hajókabinjában[62], de szép számmal akadnak a gyűjteményben a korábbi, 1905-ben görög- és törökországi expedícióból származó képek is. A kollekciónak az értékelője szerint „Bozóky igazi szenvedéllyel vetette bele magát egy-egy város, kultúra vizsgálatába ... Konstantinápolyban készült képeiből kitűnik, hogy fáradhatatlanul, reggeltől estig járta az egyes városrészeket ... Feltűnő, hogy kisebbségben vannak azok a képek, amelyeken csak egy-egy történelmi épület látszik; sokszor inkább az épület előtti emberekre, állatokra, a mozgásra koncentrálnak, vagy a legénység tagjait állítja az objektív elé.”[63]

A fegyverek között sem hallgatnak a múzsák, és e sokoldalú életmű saját kortársai körében nagyon is ismert volt nem csupán a sajtóban közölt hírek sokasága miatt, hanem a tudományos működése okán; bizonyítja ezt az is, hogy az Új Idők lexikona „Felfedezések” szócikke a magyar utazók közül többek mellett Jelky Andrással, Kőrösi Csoma Sándorral, Vámbéry Árminnal, Stein Auréllal, Cholnoky Jenővel és Germanus Gyulával együtt említi. A II. világháború utáni művelődéspolitika számára a Monarchia volt katonatisztje már semmiképpen sem volt szalonképes, személye így hosszú időre kikopott a köztudatból, megemlézése szigorúan szakmai körökben azonban néhányszor megkerülhetetlen volt.[64] Ha-

lálának napját sem közli egyik forrás sem, a legpontosabb adat a Múzeum jelentésében olvasható a hagyaték beérkeztek megemlékezésekor.[65] A Hopp Ferenc Múzeum 2016-ban indult kiállítás-sorozatáig „dr. Bozóky Dezső királyi és császári sorhajóorvos elfeledett világutazóink egyike” volt, akinek „élete és munkássága is alig dokumentált, nem tudni, milyen indíttatásból kezdett fotókat készíteni, tanulta-e valakitől a mesterséget vagy miért pont sztereó fényképezőgéppel dolgozott.[66] Mindazonáltal a kétezres években már a szélesebb közönség figyelmébe is ajánlották munkásságát[67], sőt a kellően vajtűlű bibliofilek egy 2002-es aukción ötszörös szorzóval 30.000 Ft-ot adtak a Két év Keletáziában című munkájáért.[68] (Ekkor a nemzetgazdaságban a havi bruttó átlagkereset 122.482 Ft volt.[69]) A szakmai közösségek közül az orientalistáktól a neveléstörténészekig egyre többen ismerték fel benne jó megfigyelőkészséggel rendelkező XX. század eleji mesterüket. 2019-ben pedig a Hopp Ferenc Kelet-ázsiai Művészeti Múzeum alapításának 100. évfordulója kapcsán találkozhattunk nevével számos esetben a legkülönbözőbb nyomtatott és elektronikus sajtóorgániumok kulturális rovataiban és szakirodalomban.

[70]

Nagy adósság törlesztése, illetve nyereség számunkra, hogy a vándortárlatok mellett a Múzeum nemrég útjára indított kiadványsorozatában, az Ázsiai történeti fotográfiák első tomusaiban (Látogatás az Oszmán Birodalomban : Dr. Bozóky Dezső fotográfiái (1905-1906)[71] és Látogatás a Hajnalpír Országában : Dr. Bozóky Dezső koreai fotográfiái[72]) az ő hagyatékából tett közzé értékes és látványos válogatást. Személyének, műveinek, fényképeinek újrafelfedezése színes adalékokkal gazdagítja a (katona)orvoslás történetét, sajátos életútjának megismerése nemzeti büszkeségünk erősítése mellett fontos eleme a magyar és az egyetemes művelődéstörténetnek.

Hivatkozások:

- [1] Bozóky Dezső: Két év Keletáziában : útirajzok. 1. kötet. Nagyvárad : Bozóky Dezső, 1911. p. Előszó
- [2] Magyar utazók lexikona. Budapest : Panoráma, 1993. p. 65.
- [3] Orvosi Hetilap. 1894. 45. p. 557.
- [4] Rendeleti Közlöny. 1902. december 23. p. 310.

- [5] Verordnungsblatt für das k. und k. Heer. Personen-Angelegenheiten. 17. Dezember 1895. p. 716., 719.
- [6] Budapesti Közlöny. Személyes Ügyek. 1902. december 25. p. 2.
- [7] Látogatás az Oszmán Birodalomban. In: A Hopp Ferenc Kelet-ázsiai Művészeti Múzeum. URL: <https://hoppmuseum.hu/hireink> (2022.01.03.)
- [8] Rendeleti Közlöny. Személyes Ügyek. 1904. április 2. 61. p.; Budapesti Közlöny. Személyes Ügyek. 1905. március 7. p. 1.
- [9] Vö. Schematismus für das kaiserliche und königliche Heer und für die kaiserliche und königliche Kriegsmarine. 1904-1913. Wien : K. k. Hof- und Staatsdruckerei, 1904-1912.
- [10] Fodor Gábor – Kardos Tatjana: Látogatás az Oszmán Birodalomban : Dr. Bozóky Dezső fotográfiái (1905-1906). Bp. : Hopp Ferenc Ázsiai Művészeti Múzeum : MMA Kiadó, 2019. p. 23.
- [11] MMA kiadó honlapja. URL: <https://www.mmakiado.hu/szerzok/bozoky-dezso> (2022.01.03.)
- [12] Látogatás az Oszmán Birodalomban. In: A Hopp Ferenc Kelet-ázsiai Művészeti Múzeum. URL: <https://hoppmuseum.hu/hireink> (2022.01.03.)
- [13] A Ferenc József cirkáló képe. In: Búvárinfo. URL: http://www.buvarinfo.hu/zartterimerulesek/2011/201109_10_sms_ferencj.html (2022.01.26.)
- [14] Vö. Nagy Miklós Mihály: Magyar hajóorvos Kelet-Ázsiáról. In: Új Honvédségi Szemle. 2000. 1. p. 88-97.; úó: Újkori magyar katonautazók. In: Magyar Tudomány. 1999. p. 936-944. Nagy Miklós Mihály vonatkozó részletesebb feldolgozásai: A magyar hadiutazás története. Bp. : Zrínyi, 2009.; Magyar hadiutazók. Bp. : Kornétás, 2001.; Világjáró magyar katonák. Bp. : Zrínyi, 2007.
- [15] Budapesti Közlöny. 1906. február 7. p. 1.
- [16] Budapesti Közlöny. 1906. augusztus 7. p. 1.
- [17] Grazer Tageblatt. 2. März 1913. p. 8.; Rang- und Einteilungsliste der k. u. k. Kriegsmarine. Richtiggestellt bis 17. Mai 1913. Wien : Hof- und Staatsdruckerei, 1913. 134. p.
- [18] Magyar utazók lexikona. Bp. : Panoráma, 1993. p. 65.
- [19] Budapesti Hírlap. 1912. december 28. p. 9.
- [20] Pesti Hírlap. 1937. július 11. p. 15.
- [21] Budapesti Közlöny. 1916. november 16. p. 7.; ua. 1917. május 20. 115. sz. p. 6.
- [22] Budapesti Közlöny. 1916. november 16. p. 7.; Budapesti Közlöny. 1917. május 20. 115. sz. p. 6.
- [23] Rang- und Einteilungsliste der k. u. k. Kriegsmarine. Richtiggestellt bis 12. Februar 1916. Wien : Hof- und Staatsdruckerei, 1916. 148. p; Rang- und Einteilungsliste der k. u. k. Kriegsmarine. Richtiggestellt bis 31. August 1917. Wien : Hof- und Staatsdruckerei, 1917. 213. p.; Rang- und Einteilungsliste der k. u. k. Kriegsmarine. Richtiggestellt bis 27. Juli 1918. Wien : Hof- und Staatsdruckerei, 1918. 225. p
- [24] Rendeleti Közlöny. Személyes Ügyek. 1919. január 4. p. 70.
- [25] Honvédségi Közlöny. 1924. december 15. p. 315.
- [26] Magyarország tiszti cím- és névtára. Bp. : M. Kir. Központi Statisztikai Hivatal, 1927-1929. 1927. p. 30.; 1928. p. 30.; 1929. p. 37.
- [27] Horváth Tibor: Beszámoló a Hopp Ferenc Kelet-ázsiai Művészeti Múzeum 1956-59. évi eredményeiről. In: Az Iparművészeti Múzeum évkönyvei. 3-4. Bp. : Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata, 1960. p. 282.
- [28] Dénes Mirjam-Sebestyén Ágnes Anna: Egy magyar utazó Japán-olvasata a századfordulón: Bozóky Dezső fotográfiái. In: „Közel, s Távól”. 5. Bp. : Eötvös Collégium, 2016. p. 12-13.
- [29] A Prémontrei Kanonok-rend Nagyváradi Kath. Főgymnásiumának értesítője az 1886-87. tanévről. Nagyváradi : Húgel Ottó Könyvnyomdája, 1887. p. 64.

- [30] Vö. A Prémontrei Kanonok-rend Nagyváradi Kath. Főgymnásiumának értesítője az tanévről. 1886-87 – 1887-88. Nagyváradi : Hűgel Ottó Könyvnyomdája, 1887-1889.
- [31] Orvosi Hetilap. 1894. 48. p. 593.; Hivatalos Közlöny. 1895. január 15. p. 19-20.
- [32] Hivatalos Közlöny. 1895. november 15. p. 327.
- [33] A tiszti orvosi vizsgálatok. In: Budapesti Közlöny. 1896. március 19. p. 1., illetve Orvosi Hetilap. 1896. 13. p. 159.f
- [34] Budapesti kir. orvosegyesület. In: Orvosi Hetilap. 1896. 51. p. 626.
- [35] Gulyás Pál: Magyar írók élete és munkái. 3. kötet. Budapest : Magyar Könyvtárosok és Levéltárosok Egyesülete, 1941. col. 1110-1111.
- [36] Reichspost. 7. Oktober 1909. p. 9.
- [37] Rang- und Einteilungsliste der k. u. k. Kriegsmarine. Richtiggestellt bis 31. August 1917. Wien : Hof- und Staatsdruckerei, 1917. 213. p. (Goldenes Verdienstkreuz mit der Krone am Bande der Tapferkeitsmedaille; Budapesti Közlöny. 1916. augusztus 19. p. 2.
- [38] <http://www.elbida.hu/2018/11/egy-elfelejtett-sorhajoorvos-hagyateka.html> (2022.01.05.)
- [39] Gulyás Pál: Magyar írók élete és munkái. 3. kötet. Bp. : Magyar Könyvtárosok és Levéltárosok Egyesülete, 1941. col. 1110-1111.; Arcanum Digitális Tudománytár: Bozóky Dezső szerző: URL: <https://adt.arcanum.com/hu/search/results/?list=eyJxdWVyeSI6ICJCS01LMT0oXCJib3pcdTAWZjNreSBkZXpzXHUwMTUxXCIPIn0> (2022.01.26.)
- [40] Csoma Mózes: Látogatás a Hajnalpír Országában : Dr. Bozóky Dezső koreai fotográfiái. Budapest : Hopp Ferenc Ázsiai Művészeti Múzeum ; [Seoul] : Magyarország Szöuli Nagykövetsége, 2020. p. 181.
- [41] Dunántúl. 1911. november 19. p. 9.
- [42] Encyclopaedia Britannica [elektronikus dok.]. URL: <https://www.britannica.com/biography/Lafcadio-Hearn> (2022.01.04.)
- [43] Japán. In: Új Idők. 1911. 598. p.;
- [44] Bíró Dániel: Egy elfelejtett sorhajóorvos hagyatéka : Bozóky Dezső keleti utazása. In: Élet és Tudomány. 2 018. aug. 24. p. 1073.
- [45] Umemura Yuko: A Japán-tengertől a Duna-partig : Imaoka Dzsúicsiro életpályája a japán-magyar kapcsolatok tükrében. Budapest : Gondolat, 2006. Ismertetése a Gondolat Kiadó honlapján. URL: <https://www.gondolatkiado.hu/a-japan-tengertol-a-duna-partig-imaoka-dzsucsiro-eletpalyaja-a-magyar-japan-kapcsolatok-tukreben> (2022.01.31.)
- [46] Kolozi Kiss Eszter: A magyar nyelv és kultúra japán barátja: Imaoka Dzsúicsiró. In: THL : A magyar nyelv és kultúra tanításának szakfolyóirata. 2005. 2. p. 123-124.
- [47] Idézi: Umemura Yuko: Trianon japán szemmel : Epizódok a japán határmegállapító bizottság tevékenységéről. In: Trianoni Szemle. 2017. 4. p. 179.
- [48] 8 Órai Újság. 1935. november 17. p. 10.
- [49] A kép forrása: Dr. Bozóky Dezső császári és királyi sorhajóorvos: Látogatás a Mennyei Birodalomban : [hír, 2019. április 4.]. URL: http://www.museum.hu/hir/7898/Dr_Bozoky_Dezso_csaszari_es_kiralyi_sorhajoorvos_Latogatas_a_Mennyei_Birodalomban (2022.01.12.)
- [50] Bozóky Alajos (1842-1919) jogász, jogtörténész, műfordítónak és kőröstarjáni Hoványi Máriának (1851-1923) házasságából hat fiú- és egy leánygyermek született, közülük ma is számon tartott notabilitások Bozóky Kálmán (1870-?) királyi tanácsos, Bozóky Dezső (1871-1957) orvos, Bozóky Géza (1875-1960) jogász, Bozóky Gyula (1878–1954) honvéd ezredes és Bozóky Ferenc (1886-1961) jogász, közgazdász, statisztikus. Leány testvérük özv. Fambri Gáborné, született pilismaróti Bozóky Margit, a bécsújhelyi volt cs. és kir. teréziánusi katonai Akadémia alezredes tanárának özvegye 1942-ben halt meg. Tragikus sorsú

- fivérük, Bozóky Lajos orvos volt és 1908-ban követett el öngyilkosságot. A család 1907-től viselte a pilismaróti előnevet. Vö. Kozák Péter: Bozóky Ferenc. In: Névpont. URL: <http://www.nevpont.hu/view/2188> (2022.01.13.); Pesti Hírlap. 1942. június 28. p. 8.; Budapesti Hírlap. 1908. augusztus 25. 203. sz. p. 7.; Új Nemzedék. 1923. július 15. p. 9.
- [51] Pécsi Közlöny. 1911. december 15. p. 4.; Pécsi Közlöny. 1911. december 19. p. 3.
- [52] Budapesti Hírlap. 1911. április 16. 90. sz. p. 74.
- [53] Turáni Társaság. In: Magyar Minerva. 1930-1931. Bp. : Magyar Királyi Egyetemei Nyomda, 1931. p. 285.
- [54] Dunántúl. 1911. május 7. p. 4.
- [55] A Magyar Földrajzi Társaság Hírei. In: Földrajzi Közlemények. 1929. p. 52.
- [56] Újság. 1929. szeptember 10. p. 7.
- [57] Magyarság. 1929. május 4. p. p. 19.
- [58] Magyar Minerva. 1930-1931. Budapest : Magyar Királyi Egyetemei Nyomda, 1931. p. 320.
- [59] Magyarság. 1929. május 4. p. 19.; Pesti Hírlap. 1933. december 21. p. 11.; Pesti Hírlap. 1933. december 21. p. 11.; 8 Órai Újság. 1935. november 17. p. 10.
- [60] Pesti Hírlap. 1933. december 21. p. 11.
- [61] Bozóky Dezső és társai japán teaházban Nikkóban 1907-1908 körül. Közli: Farkas Ildikó – Szerdahelyi István: Japán, a pozitív példa : Japán-kép Magyarországon a 19. század fordulóján. In: História. 2009. 7. p. 23.
- [62] Részletesebben vö. Dénes Mirjam – Sebestyén Ágnes Anna: Egy magyar utazó Japán-olvasata a századfordulón: Bozóky Dezső fotográfiái. In: „Közel, s Távolság”. 5. Bp. : Eötvös Collégium, 2016. p. 11-34.
- [63] Fodor Gábor – Kardos Tatjana: Látogatás az Oszmán Birodalomban : Dr. Bozóky Dezső fotográfiái (1905-1906). Bp. : Hopp Ferenc Ázsiai Művészeti Múzeum : MMA Kiadó, 2019. p. 26-27.
- [64] Vö. Losonci Miklós: Képzőművészetünk holnapjából. In: Pesti Magyar Hírlap. 1978. ápr. 6. p. 4.; Megkerült Kőrösi Csoma elfeledett szobra. In: Hazai Tudósítások. 1985. febr. 1. p. 22.
- [65] Horváth Tibor: Beszámoló a Hopp Ferenc Kelet-ázsiai Művészeti Múzeum 1956-59. évi eredményeiről. In: Az Iparművészeti Múzeum évkönyvei. 3-4. Bp. : Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata, 1960. p. 282.
- [66] MMA kiadó honlapja. URL: <https://www.mmakiado.hu/szerzok/bozoky-dezso> (2022.01.3.)
- [67] Vö. pl. Farkas Ildikó – Szerdahelyi István: Japán a pozitív példa : Japán-kép Magyarországon a 19. század fordulóján. In: História. 2009. 7. sz. p. 22-25.
- [68] Nagy Emese: Tavaszi bontakozás. In: Magyar Könyvgyűjtő. 2002. 3. sz. p. 10.
- [69] A Központi Statisztikai Hivatal STADAT adatközlése. URL: https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_hosszu/h_qli001.html (2022.01.28.)
- [70] Konstantinápoly, Galata – Török teherhordó hamálok (hordárok). In: Látogatás az Oszmán Birodalomban. Hopp Ferenc Kelet-ázsiai Művészeti Múzeum honlapja: URL: <https://hoppmuseum.hu/hireink> (2022.01.3.)
- [71] Fodor Gábor – Kardos Tatjana: Látogatás az Oszmán Birodalomban : Dr. Bozóky Dezső fotográfiái (1905-1906). Bp. : Hopp Ferenc Ázsiai Művészeti Múzeum : MMA Kiadó, 2019.
- [72] Csoma Mózes: Látogatás a Hajnalpír Országában : Dr. Bozóky Dezső koreai fotográfiái. Budapest : Hopp Ferenc Ázsiai Művészeti Múzeum ; [Seoul] : Magyarország Szöuli Nagykövetsége, 2020.